

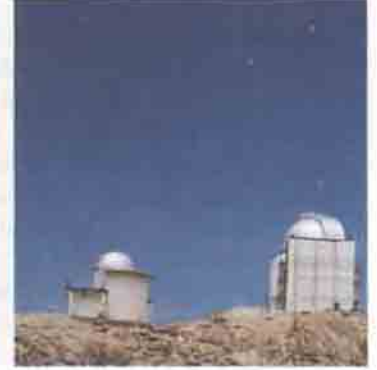
Ulusal Gözlemevi Açılıyor

1960'lardan bu yana, bir ulusal gözlemevi kurulması için gösterilen çabalar, nihayet sonuçlanıyor. Uzun çalışmalar ve emeğin ürünü olarak nihayet tamamlanma aşamasına gelen TÜBİTAK Ulusal Gözlemevi (TUG), 6 Eylül'de açılıyor.

Pek çok gökbilimcinin yetiştirildiği ülkemizde, astronomi ve uzay bilimleri alanındaki çalışmaların sadece üniversitelerdeki, daha çok eğitime yönelik inşa edilmiş gözlemevleriyle kısıtlı kalması, bugüne kadar bilimsel çalışmaları büyük ölçüde kısıtlıyordu. Tüm bu kısıtlı olanaklara karşın gökbilimcilerimiz, gözlemevi sahibi ülkelerin sağladıkları kısıtlı verileri kullanarak yine de uluslararası bir çok araştırmaya imza attılar. Kurulan ulusal gözlemevi ise, yaklaşık yarım yüzyıldır onların hayalleri.

Ulusal Gözlemevi için ilk adım olarak, çalışmaları daha etkin hale getirmek için TÜBİTAK'ın bünyesinde, Uzay Bilimleri Araştırma Ünitesi, 1979 yılında tüm astronomlarımızın katkısıyla kuruldu. 1983 yılında güdümlü proje haline dönüştürülen gözlemevi projesine üniversiteler de aktif olarak katıldılar. Çeşitli üniversitelerden seçilen 7 araştırmacı, projenin yürütücülüğünü üstlendi ve yer seçimi için zor ve uzun sürecek bir çalışmaya başladılar.

Kanarya Adaları, Hawaii ve Şili gibi ülkelerin yüksek tepelerinde bir çok ülke gözlemevlerine sahiptir. Gözlemevleri, atmosferin olumsuz etkilerini en aza indirmek için, genellikle yüksek tepelere kururlar. Yer

seçiminde göz önünde bulunduran en önemli etken ise, "sıcaklık dönüşüm katmanı" ya da "çevirici tabaka" olarak adlandırılan atmosfer tabakasının bulunduğu yüksekliktir. Bu tabakadan sonra, atmosfer oldukça temiz olduğu için, bir gözlemevi kurulurken bu seviyenin üzerinde olması tercih edilir. Tabii ne kadar yükseğe çıkılırsa hava o kadar incelik; ancak bu sefer de insan sağlığı için olumsuz etkiler başlar. Türkiye için kirli atmosfer katmanının 1500-2000 metreler arası değiştiği belirlendi. Yani yapılacak gözlemevinin yüksekliği en azından 2000 metre olmalıydı. Tüm üniversitelerden 55 araştırmacının aktif olarak katıldığı yer seçimi çalışmaları sonucunda, Antalya'ya 50 km uzaklıkta, 2550 metre yükseklikteki Bakırlitepe gözlemevi yeri olarak seçildi.

TÜBİTAK Bilim Kurulu'nun 1 Nisan 1995 tarihli toplantısında alınan kararla, Ulusal Gözlemevi Enstitüsü (TUGE) kuruldu ve inşaat süreci başladı. Yer seçimi çalışmalarının sonuçlarının yurtdışına duyurulmasının ardından, buradaki ideal hava ko-

şullarında çalışmak isteyen araştırmacılar, belirli gözlem zamanı karşılığında, teleskoplarını kurma isteklerini iletiler. Bu tekliflerden ikisi kabul edildi. Birisi Utrecht (Hollanda) Üniversitesi'nin %20 gözlem süresi karşılığı teklif ettiği 40 cm çaplı teleskop, diğeri Kazan (Rusya) Üniversitesi'nin %60 gözlem süresi karşılığı teklif ettiği 150 cm çaplı teleskoptur. 40 cm'lik teleskopun montajı Eylül 1996'da, 150 cm'lik teleskopun montajı ise Temmuz 1997'de tamamlandı.

TUG'da ilk gözlem, 17 Ocak 1997 gecesi yapıldı. TUG'daki bu ilk ışık, bilimsel değeri az olmakla birlikte, ilk gözlem olması nedeniyle büyük heyecan yarattı. 9 saatten fazla süren gözlemden, WUMa olarak adlandırılan bir çift yıldızın ışık eğrisi; ayrıca, Bakırlitepe'nin üzerindeki atmosfer katmanının sönümleme katsayıları elde edildi.

Temmuz ayında, 150 cm'lik teleskopun montajının başarıyla gerçekleştirildiği haberinin ardından, ilk keşif haberi geldi. Subat 1997'de gözlemlenen ve şimdiye kadar tek olduğu bilinen bir yıldızın aslında bir öten çift yıldız olduğu belirlendi.

6 Eylül 1997'de yaklaşık yarım yüzyıldır gökbilimcilerimizin hayallerinde olan ulusal gözlemevimiz açılıyor. 6 Eylül'de hayallerimiz "resmen" gerçekleşiyor.

Fotoğraflar için Doç. Dr. Orhan Gülbaşı'na teşekkür ederiz.

Alp Akoğlu

Kaynaklar
Akoğlu, A., "İlk Gözlem", *Bilim ve Teknik*, Mart 1997.
Boğdaycı, L., "OtuzYüzlük Serüven, Ulusal Gözlemevi", *Bilim ve Teknik*, Eylül 1997.
"TÜBİTAK Gözlemevi'nde İlk Keşif, Bilim ve Teknoloji Haberleri", *Bilim ve Teknik*, Ağustos 1997.

TUG'dan Samanyolu (28 Temmuz 1997)